

רבי עקיבא אומר: אפילו מצא אחרת, נאה הימנה, יכול לגרשה, שנאמר "והיה אם לא תמצא חן בעיניו, ושלחה מביתו".

גמרא:

תניא, אמרו בית הלל לבית שמאי, הסוברים שלא הותר לגרש אלא אם כן מצא בה דבר ערוה: והלא כבר נאמר "ערוות דבר", ומשמע שבא הפסוק ללמד על דבר נוסף שמצא בה, חוץ מדבר ערוה.

אמרו להם בית שמאי: והלא כבר נאמר "ערוות", ואילו לדבריכם דבר ערוה לאו דווקא הוא, ומדוע נקטה התורה לשון "ערוה"?

אמרו להם בית הלל: אם היה נאמר "ערוות" ולא היה נאמר "דבר", הייתי אומר דווקא משום דבר ערוה תצא, אבל משום דבר אחר לא תצא, לכך נאמר "דבר". ואילו נאמר רק "דבר" ולא נאמר "ערוות", הייתי אומר שבאמת משום כל דבר תצא, אבל כאן אמר הכתוב שיש סייג בהיתר נישואיה לאדם אחר, שרק אם יצאה משום "דבר" תנשא לאחר, אך אם יצאה משום "ערוה" לא תנשא לאחר, משום שהמשך הפסוק הוא "ושלחה מביתו, ויצאה, והלכה לאיש אחר".

יצא עליה קול שנתקדשה מזה, ואחר כך מזה, מזה?

אמר רב פפא: אף זו, מגרש זה שיצא עליו קול שקידש ראשון, ונושא השני, ולא להיפך, משום שהכא נמי חיישינן שמא יאמרו גירשה ראשון ונשאה שני, וגירשה, ועכשיו היא חוזרת לראשון, ונמצא מחזיר גרושתו מהארוסין.

אבל אמומר אמר: מותרת לשניהם — או נושא ראשון ומגרש שני, או מגרש ראשון ונושא שני.

א-ז ומסקינן: והלכתא, מותרת לשניהם.

מתניתין:

בית שמאי אומרים, לא יגרש אדם את אשתו, אלא אם כן מצא בה ערות דבר, שנאמר "והיה אם לא תמצא חן בעיניו, כי מצא בה ערוות דבר".⁽¹⁾

ובית הלל אומרים: אפילו אם הקדיחה ושרפה תבשילו, יכול לגרשה,⁽²⁾ שהרי באותו פסוק נאמר "כי מצא בה ערוות דבר", ומדלא כתב "דבר ערוה", משמע שמצא בה או דבר ערוה או דבר אחר, כגון הקדיחה תבשילו.

המשנה למלך עצמו חולק וסובר שאין חילוק בין ארוסה לנשואה, ומה שכתוב ובעלה הינו שנתקדשה בביתה.

2. במשנה למלך הנ"ל מביא תשובות מהר"א ששון שאומר שפלוגתת בית שמאי ובית הלל היא עצה טובה מתי לגרש אבל יכול לגרשה גם בלאו הכי. אבל הוא עצמו נקט שיש איסור תורה

אם מגרשה השני, מותרת לראשון, לפי שאינם אלא קול. עיין בריטב"א וברשב"א שנחלקו ראשונים בדבר.

1. המשנה למלך גירושין י, כ"א, הביא תשו' מהרשב"ם שעד כאן לא פליגי בית שמאי ובית הלל אלא בנשואה, אבל בארוסה לכולי עלמא יכול לגרשה בלי סיבה. דקרא כתיב ובעלה. אבל

כדי שנוכל לדרוש גם את דברי בית שמאי, שצריך שיבואו עדים ויעידו בה שזינתה, וגם לומר שכל דבר מתיר לו לגרשה. לפיכך לא כתוב "או ערווה או דבר", אלא "ערווה דבר", **דמשמע הכי** — או ערווה או דבר, ומשמע **הכי**, שצריך ידיעה על ידי עדים.

שנינו במשנתנו: **רבי עקיבא אומר, אפילו מצא אחרת נאה הימנה.**

ומבאר הגמרא מחלוקתם:

במאי קא מפלגי? — בדברי ריש לקיש.

דאמר ריש לקיש: כל מקום שכתוב בתורה "כי" הרי הוא משמש באחד מד' לשונות:

א. **אי** — כלומר אם וכאשר.

ב. **דלמא** — פן, שמא.

ג. **אלא** — כשבא לחזור הכתוב ממה שאמר קודם.

ד. **דהא** — ראייה או טעם.

בית שמאי סברי, הא דקאמר קרא [והיה אם לא תמצא חן בעיניו] **כי מצא בה ערווה דבר**, הפירוש של "כי" האמור כאן הוא: **דהא**, שהרי (4) **מצא בה ערווה דבר**.

ואם הפסוק היה מדבר רק על שאר דברים מלבד ערווה, הייתי אומר שאם יצאה משום ערווה אסורה להנשא לאחר. **לכך נאמר גם "ערווה" וגם "דבר"**, ללמד שבכל אופן שיוצאת בו, היא מותרת להנשא לאחר.

ופרכינן: **לבית שמאי, האי "דבר", מאי עבדי ליה?** והרי לדבריהם היה צריך לכתוב "כי מצא בה ערווה"?

ומתצינן: **נאמר כאן, בגירושין, "דבר", ונאמר להלן, בפרשת עדות "דבר"**, "על פי שנים עדים יקום דבר", ולמדנו בגזירה שוה: **מה להלן בשני עדים, אף כאן אינה נאסרת עליו בדבר ערווה [זנות] אלא בשני עדים** (3)

ובית הלל אומרים: מי כתיב "ערווה בדבר", שמשמעו הוא שמצא ערווה בדבר ברור, על ידי עדים? וכיון שלא אמר כך הכתוב, על כרחך "ערווה דבר" בא לומר: או ערווה, או דבר.

ובית שמאי סברי, אי אפשר לפרש כבית הלל. כי מי כתיב בפסוק "או ערווה או דבר"?

לפיכך, עדיף לפרש שערווה דבר — על ידי עדים קאמר.

ובית הלל סברי, דלהכי כתיב ערווה דבר,

שאסור להחזיר סוטה אסור לו להחזירה. ומשני לעבור עליו בשני לאוין. וברשב"א כ' דאתא קרא לאסור עליו להחזירה אם גירשה באיסור כגון שלא מצא דבר ערווה, כ' ע"ז הפני יהושע דהירושלמי לא רצה לתרץ כן דמשמע ליה לישנא דקרא — לא יוכל בעלה להחזיר את זו שמצא בה ערווה דבר.

4. במשך חכמה על התורה תמה דלכית שמאי

לבית שמאי לגרש שלא במקום ערווה וכן לבית הלל בלא שום סיבה. והביא תשובות הרשב"א שכ' שמה שאין מברכין על הגט אף על פי שזה מצווה דאוריתא משום שיש גירושין שהן בעבירה כגון שמגרשה ללא סיבה.

3. כ' תוס' — בירושלמי פריך אמאי איצטריך קרא שלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה. תיפסק ליה שיש עדים על דבר ערווה וכשם

ורבי עקיבא סבר, **כי מצא בה ערוות דבר**, היינו: אם לא תמצא חן בעיניו. **אי נמי, אם מצא בה ערוות דבר**.

אמר ליה רב **פפא לרבא**: אליבא דבית הלל, שצריך טעם כדי שיוכל לגרשה, אם לא מצא בה לא ערווה ולא שום דבר אחר, וגירשה, מהו? האם הוא חייב להחזירה, או לא.

אמר ליה רבא: מדגלי רחמנא גבי אונם בתולה, שחייב לישא את אנוסתו, וקאמר **"לא יוכל לשלחה כל ימיו"**, ודרשינן מהריבוי של **"כל ימיו"** — שכל ימיו אם גירשה, **"עמוד והחזור" קאי**, מבואר, כי רק התם הוא דגלי רחמנא שחייב להחזירה לאחר שגירשה, אבל הכא, במגרש את אשתו בלי סיבה, מאי דעבד עבד⁽⁵⁾ ואינו צריך להחזירה.

אמר ליה רב משרשיא לרבא: אם יש בליבו לגרשה, והיא יושבת תחתיו ומשמשתו, מהו?

קרי עליה **"אל תהרש"**⁽⁶⁾ על רעד רעה, והוא יושב לבטח אחר.

תניא, היה רבי מאיר אומר: כשם שהדעות חלוקות במאכל, שיש אדם איסטניס,

המקפיד על דבר מועט, ויש שאינו מקפיד, כך יש דעות חלוקות לבני אדם בנשים, כיצד להתייחס למעשיהן. והמשיל זאת לחילוק בין האנשים לגבי כוס שנפל לתוכה זבוב:

יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו, וזורקו, ואינו שותהו.

כלומר, יש אדם המקפיד על אשתו שלא תשוחח עם בני אדם, ואם היתה מדברת, היה מגרשה.

וזו היא מידת פפוס בן יהודה, שהיה נועל הדלת בפני אשתו כדי שלא תדבר עם כל אדם, ויוצא נומדה שאינה הוגנת היא, שמתוך כך אינה נכנסת ביניהם, ומזנה תחתיו — לשון רש"י.

ויש אדם שזבוב נופל לתוך כוסו, וזורקו לזבוב, ושותהו.

וזו היא מידת כל אדם, שלא אכפת לו שאשתו מדברת עם אחיה וקרוביה, ומניחה.

ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחויו⁽⁷⁾ — תבשילו, והולך ומוצצו, ואוכלו.

שאיין לאו. וצ"ע.

6. ביאר המהרש"א בחידושי אגדות אל תחרוש לשון שתיקה שפיו אינו מגלה מה שבליבו והוא שקראו חז"ל גרושת הלב.

7. הרש"ש תמה על שינוי הלשון דהכא נקט תמחוי ולעיל כוסו, וכי שלרבותא נקט דסתם תמחוי הוא רותח והזבוב נותן טעם לפגם בתמחוי ומותר למצוץ מעיקר הדין ואף על פי

לא יתיישב מה שכתוב אם לא תמצא חן בעיניו, שהרי הוא מחויב לגרשה גם אם מוצאת חן בעיניו ובית כופין אותו על כך.

5. הקשה הפני יהושע איך חל הגט הרי דעת רבא כל דאמר רחמנא לא תעבד אי עביד לאו מהני. ותירץ דדווקא במקום שיש איסור לאו שייך לומר אי עביד לא מהני, אבל הכא אינו לאו. ובחתם סופר כאן ובנדוע ביהודה הוכיחו מכמה מקומות שאומרים לא מהני גם במקום

וזו היא מידת אדם רע, שרואה את אשתו ויצאה לשוק וראשה פרוץ, וטווח בשוק [צ ב], ופרומה בכגדיה משני צידיה, ורוחצת עם בני אדם, ואינו מגרשה. ותמהינן: וכי אשה הרוחצת עם בני אדם, סלקא דעתך, מעלה אתה בדעתך לומר שזו מידה רעה בלבד אם אינו מגרשה?

הרי באשה זו יש רגלים לדבר שזונה היא, ואסורה היא לו.⁽⁸⁾

אלא, רוחצת במקום שבני אדם רוחצין. דהיינו, לאחר שגמרו להתרחץ היא נכנסת לשם, בעודם שם.

ב-צ זו מצווה מן התורה לגרשה, שנאמר "כי מצא בה ערות דבר, ושלחה מביתו".

והשתא מפרשינן לסיפיה דהאי קרא "הלכה והיתה לאיש אחר".

אותו אדם שלוקחה, הכתוב קראו "אחר"! לומר, שהוא אינו "בן זוגו, אינו באותה דרגה לראשון.

שהרי זה, הוציא רשעה מתוך ביתו. וזה השני, הכנים את אותה רשעה לתוך ביתו.

ועל דרך זה מתפרש המשך הפסוק "ושנאה האישה האחרון, ושלחה מביתו".

אם זכה השני, יקיים בה "שלחה", שנאמר "ושנאה האישה האחרון".

ואם לאו, אם אינו מוציאה, הרי היא קוברתו. שנאמר בהמשך הפסוק "או כי ימות האיש האחרון", שזה הוא עונשו. וכדאי הוא במיתה, לפי שזה הוציא רשעה מביתו. וזה הכנים אותה רשעה לתוך ביתו.

נאמר במלאכי [כב] "כי שנה שלח".

רבי יהודה אומר: הכי דרשינן: "אם שנאתה, שלח".

רבי יוחנן אומר: הכי דרשינן שנאו המשלח.⁽⁹⁾

ולא פליגי — הא דדרש רבי יוחנן שנאו המשלח, המדובר הוא בזיווג ראשון.

הא דדרש רבי יהודה, בזיווג שני. לפי שהמגרש בזיווג שני אינו צער כל כך כמו המגרש מזיווג ראשון.⁽¹⁰⁾

9. עוד פירוש הביא רש"י דלר' יהודה שנאת שלח כר' עקיבא שאין צריך טעם כדי לגרשה. ולר' יוחנן אם שנואה לפני המקום שלח, וכבית שמאי, ואפילו לבית הלל הוא שנאו. והקשה המשנה למלך בשם מהריב"ל, הא בגמ' אמרינן ולא פליגי הא כזיווג ראשון וכו' ולגירסת רש"י פליגי דהא כר' עקיבא והא כבית שמאי? ותיירך דר' יהודה ור' יוחנן פסקו כבית שמאי שאסור לגרשה אלא אם כן מצא ערות דבר בזיווג ראשון, ובזיווג שני פסקו כר' עקיבא שיכול לגרש סתם. וברש"ש ביאר שבזיווג שני יכול

כן הוא מגונה וע' מהרש"א ובשולחן ערוך יו"ד ק"ד איתא דברים המאוסים שדרכו של אדם קצה בהן אם נתערבו בתבשיל, אם ההיתר רבה עליו מותרים, וכתב הגר"א שם וזה שכתב בסוף גיטין יש לך אדם שזוכה נופל וכו' אינו נקרא רשע!

8. הפני יהושע תמה מנא לן שחובה לגרשה הרי אין עדים שזינתה. ותיירך הבית מאיר [סי' ו, ט"ז] שהברייתא כאן הביאה את דברי רבי מאיר, ודעת ר' מאיר לעיל פט. שאפילו אכלה בשוק תצא.